

T.C

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Grafik Tasarımı Anasanat Dalı

PUL TASARIMINDAKİ ALGI

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **M.Vahdettin TOKER**

Öğrenci no. 115110107

Danışman: **Prof. Dr. Güler ERTAN**

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

13/06/2013

Enstitümüz *Grafik Tasarımı* Anasanat dalı yüksek lisans öğrencilerinden **115110107** numaralı **Mehmet Vahdettin TOKER** “*İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “*Pul Tasarımındaki Algı*” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun **10.06.2013** tarih ve **2013/06** sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48. maddesi gereğince **(60)** dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **oyçokluğu/oybirliği** ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

Prof. Güler ERTAN

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. A.Süreyya KOÇTÜRK

ÜYE

Prof. Dr. Selahattin GANİZ

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Pul Tasarımındaki Algı” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

M.Vahdettin Toker

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

M.Vahdettin Toker

ÖZET

PUL TASARIMINDAKİ ALGI

M.Vahdettin TOKER

Yüksek Lisans Tezi, Grafik Tasarımı Anasanat Dalı

Danışman: Prof. Dr. Güler ERTAN

Mayıs, 2013-58 sayfa

Pul, gerek işlevsel gerek sanatsal bakımdan İletişim Tasarımı alanında önemli bir göreve sahiptir. Bu çalışma pulun tarihsel süreç içerisinde incelenmesine, tasarımı, algısı, propaganda açısından ve tüketim ekonomisi açısından önemine işaret etmektedir. Ele aldığım konu doğrultusunda yerli yabancı bir çok pul tasarımı örnekleri incelenmiş olup, iletişim tasarımı noktasında kısıtlı yüzeyde etkileyici ve derin bir görsel anlatımın gerekliliği üzerine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pul Tasarımı, Pul Tasarımındaki Algı, Pulun Propaganda Açısından Önemi, Pulun Tüketim Ekonomisine Katkısı

ABSTRACT

PREDICTION OF THE POSTAGE STAMP DESIGN

M.Vahdettin TOKER

Master Degree Thesis, Graphic Design Department

Supervisor: Prof. Dr. Güler ERTAN

May, 2013-58 sayfa

Postage Stamp has an important mission in the field of Communication Design both functional and artistic point. This work refers to analyze within historical period of postage stamp and stamp design, prediction and the consumption economy. According to my topic, several examples of local and foreign stamp design were examined. In terms of communication design attention is drawn to the necessity of visual expression in the limited surface of the stamp.

Keywords: Postage Stamp Design, Prediction of Postage Stamp Design, Stamp and the importance of the propaganda, Stamp and contribution to the economy of consumption

ÖNSÖZ

İletişim insanın var olduğu andan itibaren süregelen bir eylemdir. Göz teması, konuşma, ya da bir şeyler yazıp ve resmetme de bir iletişimdir. İnsanoğlunun en etkili ve işlevsel iletişim aracı olan posta, buna elektronik haberleşmeyi de dahil edebiliriz, önemini yüzyıllardır korumaktadır. 1840'a gelinceye kadar olan prefilatelik dönemde çeşitli damga ve mühürlerin kullanıldığını ancak 1840'taki pul devriminin gerçekleşmesiyle birlikte postanın üzerindeki pul sayesinde görsel bir niteliğin varlığı söz konusudur.

Bu çalışmamın amacı, pulu sanatsal ve işlevsel bakımdan inceleyerek , iletişim tasarımı açısından toplumlar üzerindeki etkisini hedeflemektedir. Propaganda falliyeti olarak kullanılmasından tüketim ekonomisine katkısına kadar, görsel zenginliğe sahip bu küçük değerli kağıt parçası, iletişim tasarımı açısından büyük bir önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmamda yardımlarını esirgemeyerek bana yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Güler Ertan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Pul hakkında fikir ve görüşlerini aldığım Sn.Şerif Antepli'ye teşekkürü bir borç sayarım.

Ayrıca çalışma süresince bana desteklerini esirgemeyen ve hep yanımda olan nişanlım ve aileme en içten dileklerle teşekkürlerimi sunuyorum.

KISALTMALAR

a.g.e : adı geçen eser

bkz. : bakınız

v.b : ve benzeri

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii

1.BÖLÜM

PULUN ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Pul Nedir? Pulun Ortaya Çıkmasına Etki Eden Faktörler	11
1.2. Pul'un Ortaya Çıkışı, <i>Black Penny</i>	12
1.3. İlk Pul Penny Black ve Tahlili	14
1.4. Ülkemizde Ortaya Çıkışı - Osmanlı Dönemi	15
1.5. Cumhuriyet Dönemi:	16

2.BÖLÜM

PUL TASARIMI

2.1. Pul Tasarımı:	19
2.2. Teknik Açından Pul	22
2.3. Pul'da Renk ve Rengin Kullanımı:	23
2.4. Çeşitli Malzemelerden Pul Tasarım Örnekleri	24

3.BÖLÜM

PUL TASARIMI VE ALGI

3.1. Pul Tasarımı ve Algı	30
3.2. Pul'un Politik Önem Taşınması ve Propaganda Aracı Olarak Kullanılması....	32
3.3. Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Çıkan Erken Dönem Pul Örnekleri.....	35
3.4. II. Dünya Savaşı Sırasında Çıkan Çeşitli Pul Örnekleri.....	39
3.5. Pul Tasarımında Dünya'da bir ilk olan Bhutan Pulları.....	40
3.6. Koleksiyon Açısından Pul ve Tüketim Ekonomisine Katkısı	44
3.7. Pul Üzerine Günümüzde Yenilikçi Uygulamalar	
3.8. Akıllı Pul Intelligent Stamp	49
3.9. Röportaj:	50
SONUÇ	54
KAYNAKÇA.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	59

1.Bölüm. Pulun Ortaya Çıkışı

1.1. Pul Nedir?

Pul, üzerinde resim, fotoğraf, şekil vb. görsellerin bulunduğu, kültürel nitelikler içeren, arkası zamlı, posta gönderilerinin üzerine yapıştırılan değerli kağıt parçasıdır.

Pulun Ortaya Çıkmasına Etki Eden Faktörler

Rönesans öncesi dönemde posta sadece devlet tekelinde bulunmaktaydı. Rönesans hareketlerinin başlaması, daha bir toplumsal ve aynı zamanda bireysel hak ve özgürlüklerin tohumlarının serpilmesiyle birlikte haberleşmenin önemini arttırmaktaydı. Uygulanan devlet amborgoları her ne kadar Rönesans hareketleri başlasa da hala geçerliliğini sürdürmekteydi.

Monarşi sistemlerinde kişisel hak ve özgürlükler devlet kanalından bir takım sınırlamalara maruz bırakıldığı için o dönemde haberleşme ve iletişimin bu sınırlar içerisinde kaldığını görmekteyiz. Kraliyetlerin posta ve haberleşmeye ilişkin bu denli sert tutumu o dönemin toplumsal yaşamındaki bireysel hakların kişiye sınırlı verilmesiyle ilişkilendirilebilir.

Sansür ve engellemelerin neticesinde çeşitli çözümler getirmeyi başaran insanoğlu, 1840'a gelene kadar ve hatta oradan da günümüze gelinceye kadar haberleşme ve iletişimin büyük bir evrim geçirdiğini görürüz. Bu evrim hem işlevsel ve hem de estetik ilkeler bakımından incelenebilir niteliktedir.

1800'ler İngiltere'sinde posta ücreti şaşırtıcı bir şekilde bugünün tersine gönderenden değil alıcıdan tahsil edilmekteydi. İngiltere – Fransa savaşı İngiltereyi mali açıdan çok zor durumda bırakıyordu. Bundan dolayı dönemin en önemli ve tek iletişim ve haberleşme sistemi olan posta ücretlerine zam yapılıyordu. Posta ücretinin yüksekliği ve sürekli fiyat artışından ötürü ücret alıcıdan tahsil edildiği için alıcı, keyfi bir şekilde ya da herhangi bir sebep olmaksızın ödeme yapmadan gönderiyi geri çevirebiliyordu. Böylece posta gönderisi doğrudan iade edilmiş oluyordu. Yapılan her iadede devlet bütçesi zarar görüyordu.

İşte bu sırada “Kraliçelerinin Faydalı İlimler Yayma Derneği” genel sekreteri Mr.Rowland Hill'den İngiliz hazinesinin gelir kaynaklarını inceleyerek nereden ve ne yolla bir artış sağlanabileceği hususunda bir rapor hazırlaması istendi. ¹

Mr. Rowland Hill 1835'lerde bu husus üzerinde, çalışmaya başladığında, İngiliz hükümetinin kahve üzerine koyduğu vergiyi yarı yarıya azalttığı halde hazinenin kahveden elde ettiği gelirin bir misli arttığını görmüştü. Bu husus ona posta düzeninin değiştirilmesi gereğini esindirdi.O zamana kadar uygulanan usule göre posta ücreti, mektubun ağırlığı ve gideceği mesafe göz önüne alınarak belli bir nisbette artırılmak suretiyle mektubun alıcısından alınıyordu. Hill bütün İngiltere'de tek bir ücretin uygulanması halinde posta gelirin de tıpkı kahvede olduğu gibi artacağına inanmıştı. ²

---

1 Tarık Güner, Bir Pulun Hikayesi, s.8

2 a.g.e s.8

Hill tatilini geçirdiği İskoçya’da posta sisteminde yapacağı değişikliğe temel teşkil eden bir olayla karşılaşmıştır. Bir genç kızın elindeki mektubun ön ve arka tarafına yazılmış bir çeşit şifre diline sadece göz gezdirdiğine ve posta memuruna mektubu açmadan, teslim almadan geri verdiğine tanık olmuştur. Bu olay üzerine Hill araştırmada bulunarak kızın, Londra’daki sevgilisiyle aralarında oluşturdukları bir tür şifre dili yardımıyla haberleştiğini, posta gönderi ücretini bu suretle ödemediğini öğrenmiştir. Bu olay sonucunda artık Hill radikal bir çözüm getirmenin gerekliliği konusunda somut adımlar atmaya başlamıştır.

Hill’in çalışmasında iki unsur ön plana çıkmaktadır:

- 1- İngiltere içerisinde her yerde tek ücret sistemi uygulanması.
- 2- Gönderi ücreti alıcıdan değil gönderenden tahsil edilmesi.

Özellikle burada değineceğimiz nokta gönderi ücretinin alıcıdan değil gönderenden tahsil edilmesi kısmıdır. Çünkü bu madde ışığında posta, İngiltere ve aynı zamanda daha sonrasında dünya için yeni bir döneme girmiş olacak ve pul evresinin de bir başlangıcı olacaktır.

Hill’in bu raporu parlamento üyelerine dağıtılarak geri bildirimler edinilmiştir. Sonunda ücretin gönderenden tahsil edilmesine karar kılınmıştır. Parlamento üyeleri Hill’den bu çalışmayı genişleterek detaylı bir incelemede bulunmasını talep etmişlerdir.

1.2. Pul’un Ortaya Çıkışı

Black Penny

Rowland Hill gönderi ücretinin alındığının bir ispatı olarak zarf üzerine bir işaretin konması gerekliliği üzerine çalışırken zamkılı bir kağıdın zarfa yapıştırılmasının uygun olacağını bildirmişti. Hill’in bu fikri dönemin posta bakanı Lord Lichfield tarafından epey ilginç bulunmuş ve denenmesine karar kılınmıştı.

Bu kararname İngiltere’de 7 Ocak 1840’da yayınlandı ve Ocak 1840’dan itibaren uygulamaya geçeceği ilan edildi. Ancak, ilk pulun hazırlanıp basılması işi Mayıs 1840’a kadar sürmüş olduğu için bu arada posta hizmetleri yukarıda ilan edilen tarife üzerinden fakat posta bedelinin alındığı, zarfın üzerine yazılmak suretiyle yürütüldü.³

İlk basılan İngiliz Pulu başta siyah ve sonrasında kırmızı olarak 1 ve iki penilik olarak basılmıştı. Her iki pulun üzerine de Kraliçe Viktorya’nın portresi bulunmaktaydı. Pulun üzerindeki resim hakkak W.Wyob tarafından yapılmış bir madolyandan esinlenerek pul üzerine basılmıştı.

Posta gönderisine alınan ücret, pul öncesi dönemde halk tarafından bir nevi vergi olarak kabul ediliyordu. Pulun çıkışıyla birlikte M.Herpin, Yunanca Philos (sevgi) ve Telein (vergi) kelimelerinden meydana getirdiği yeni bir sözcüğü literatüre kazanmıştır.

---

3 Tarık Güner, Bir Pulun Hikayesi s.11

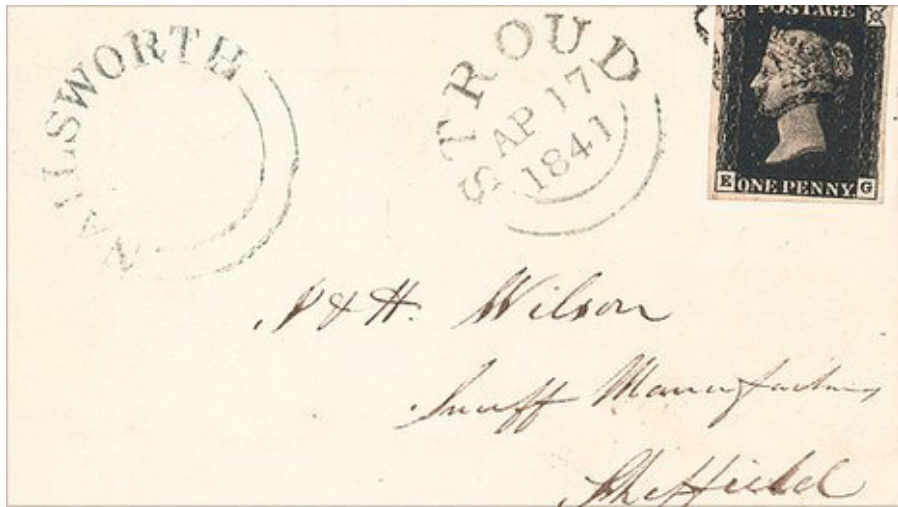
Yunanca Philos (Sevgi) ve Telein (Tax, vergi) kelimelerinden meydana gelmiştir.

“PHIL A TELEIN” Filateli... “A” takısı Yunanca’da kendinden sonra gelen kelimeyi olumsuzlaştıran bir takıdır. Bu durumda “Phil a Telein” kelimesi dilimize “Tak-selendirmemeye (vergilendirmemeye) sevgi” şeklinde çevrilebilir.⁴

Black Penny’nin ortaya çıkışı tarih sahnesinde bir devrimdi. Daha öncesi dönemlerde ki bu dönemler *Prephilatelic - Prefilatelik* dönem olarak ele alınmaktadır-böylesi bir çözüm üretilmemişti. Prefilatelik dönemde gönderi mühür, sembol vb. işaretler vasıtasıyla işaretleniyordu. Pul bütün bu işaretlerin yerini alarak posta tarihinde bir devrim gerçekleştirmiş oldu.

Resim 1 *Penny Black*

Resim 2 Zarfın üzerinde *Penny Black*

⁴ Tarık Güner, Bir Pulun Hikayesi s.74

1.3. İlk Pul Penny *Black* ve Tahlili

1837 Kraliçe Viktorya'nın Londra'yı ziyareti anısına yapılan madalyondan profil. Madalyon profili W.Wyob'a ait

Dantelsiz üretilmiştir.

Tabaka harf ve sırasını (Daha sonraki pullarda tabaka sırası pula işlenmeyecektir) gösterir.

Pul zemininin siyah seçilmesi aristokrosayı temsil eder. Ayrıca kraliyetin ağırlığını belirtir.

Beyaz renk saflığı bilgeliği ve aydınlığı temsil etmektedir.

İngiltere dünyada pullarına ülkelerinin ismini basmayan tek devlettir. Bu sebeple herhangi bir yerinde Birleşik Krallık diye bir ibare bulunmamaktadır.

1.4. Ülkemizde Ortaya Çıkışı - Osmanlı Dönemi

İlk Türk Posta Pulu 1862 yılında Darbhane-i Amire'de basılmıştır.

Posta pulunun 1863'te fiili olarak kullanılmasına kadar olan zaman diliminde aynı İngiltere'deki gibi mesafeye göre ücret belirlenmesi söz konusuydu. Dönemin posta nazırı (bakanı) Agah efendinin teklifiyle bir fermanla pul sistemine geçiş sağlanmıştır.

Resim 3 1863 tuğra basımı, kırmızı kontrol şeridiyle

1.5. Cumhuriyet Dönemi:

T.B.M.M 'nin açılışı ve Cumhuriyetin ilan edilmesine kadar olan süre zarfı filateli tarihimizde Anadolu dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemi hemen arkasından Cumhuriyet dönemi takip etmektedir. Anadolu döneminde basılan bazı pullar Osmanlı döneminin sonlarındaki pulların birer sürşarjıdır. (Pul üzerine değeri değişmeyecek şekilde ikinci bir baskı yapılmak suretiyle elde edilir)

Resim 4 Cumhuriyet'in ilk pul basımı, 1923

Resim 5 Atatürk'ün doğumunun 100.yılı pulları ve ilk gün zarfı, Murat Toker koleksiyonu

Resim 6 1968 yılı çeşitli pullardan örnekler, Murat Toker koleksiyonu

2.Bölüm. Pul Tasarımı

2.1. Pul Tasarımı:

Pul Tasarımı doğrudan grafik sanatların alanına girmektedir. İllustrasyon, fotoğraf, simge ve tipografi kullanımının ve diğer estetik unsurların belirli ve sistemsal bir bütünlükte verilmesi gerekmektedir.

Tasarım yapılacak alan küçük ve de sınırlıdır. Pul üzerine yapılacak çalışmanın gözün rahatlıkla seçebileceği ve etkileyici bir niteliğe sahip olması gerekmektedir. Burada amaç izleyiciye net ve açık mesajlar vererek anlatılanı iyi aktarmaktır.

Kare, dikdörtgen, daire, üçgen, beşgen, sekizgen şekillerde basılmış ve hatta çeşitli malzemelerden üretilmiş pul örnekleri de bulunmaktadır.⁵

Sanatçının seçeceği konuyu iyi kavraması ve alanında yetkin olması başarılı bir pulu ortaya koymak için gerekli olan ilk şeydir. Sonrasında getirmiş olduğu kendi tarzı ve üslubu ile diğer pullardan ayrılır, sıradan ya da sıradışı bir örnek olur. İletişim kabiliyeti kuvvetli tasarımcılar tarafından yapılan pullar mesajı yalın ve net bir şekilde izleyiciye ulaştıracaktır. Bu noktada pul, iletişim tasarımı anlamında çok büyük bir öneme sahiptir.

Pul tasarımı yapılırken dikkat edilmesi gereken unsurlar:

- 1- Tasarımı yapılacak durum iyice kavranmalı.
- 2- Malzeme belirlenmeli. Pul ebatı, biçimi, gramajı vb.
- 3- İçeriğe uygun bir renk seçilmeli.
- 4- Yazı tipi uygun ve okunur olmalı.
- 5- Diğer pullarla rekabet edebilecek kabilyette olmalı.
- 6- Detaylar karmaşa içerisinde değil yakın bir şekilde göze ilk temasta iletilecek biçimde aktarılmalı.
- 7- Hedef kitle bir ulus ya da belirli bir sınır içerisinde düşünülmemeli uluslararası boyut gözardı edilmemeli.

Bütün bu unsurlar anlamlı bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu bütünlük doğrultusunda iyi ve işlevsel bir pul ortaya çıkmaktadır.

İlk dönem pulların tek veya iki renk olduğunu görmekteyiz. Biçimsel özellikleriyle madalyon tarzında ve gayet klasik formdadır. Periyodlara ayırıp baktığımızdaysa ilerleyen zamanlarda daha fazla ton ve renk ortaya çıkacaktır.

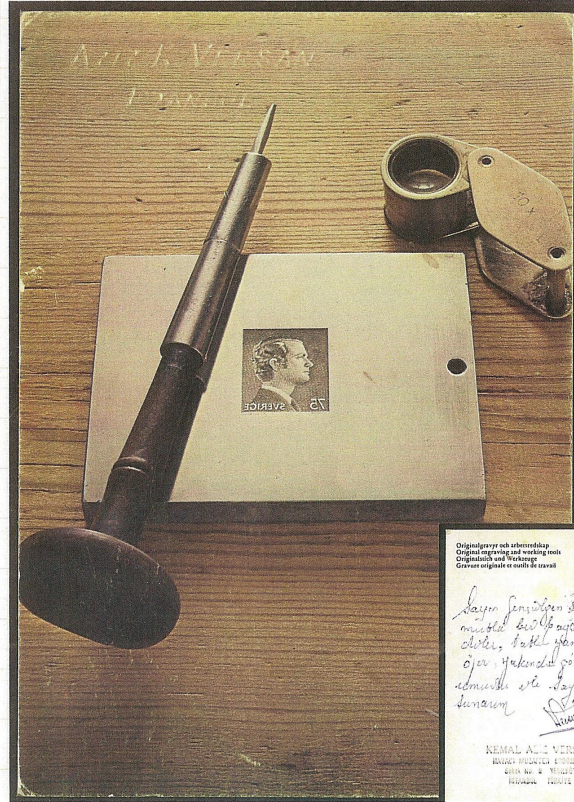
Pul'un bugünkü hale gelinceye kadar renk konusunda geçirdiği evrelere kısaca değinebiliriz. İlk pul ve hemen akabindeki pullarda tek renk veya iki rengi geçmeyen

⁵ bkz. Pul Tasarımı'ndaki Algı, M.Vahdettin Toker, Çeşitli Malzemelerden pul tasarım örnekleri s.24

anlatımlar bulunmaktadır. Bu noktada klasik bir üslubun varlığından söz edebiliriz. İlerleyen zaman dilimlerinde ton çeşitliliği ve renk artışı gözlemlenmektedir. Bu gelişim doğal olarak toplumdan geri bildirim ve yenilik girişimleriyle gerçekleşmiştir. Anlatılan konu, içinde bulunulan dönem, toplum anlayışı, sanatçının ileticeği mesajı kullanma yöntemlerini de geliştirmiştir.

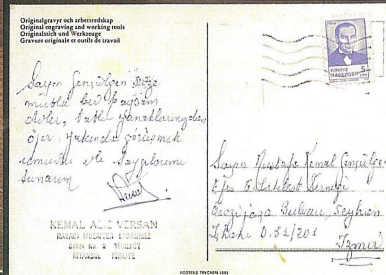
İlk dönemlerde katı ve direkt anlatım zamanla kendini daha esnek, doğrudan değil dolaylı yoldan iletimlere bırakmıştır. Mizah vb. unsurlar devreye girerek anlatımı zenginleştirmiştir.

PUL YAPIMI

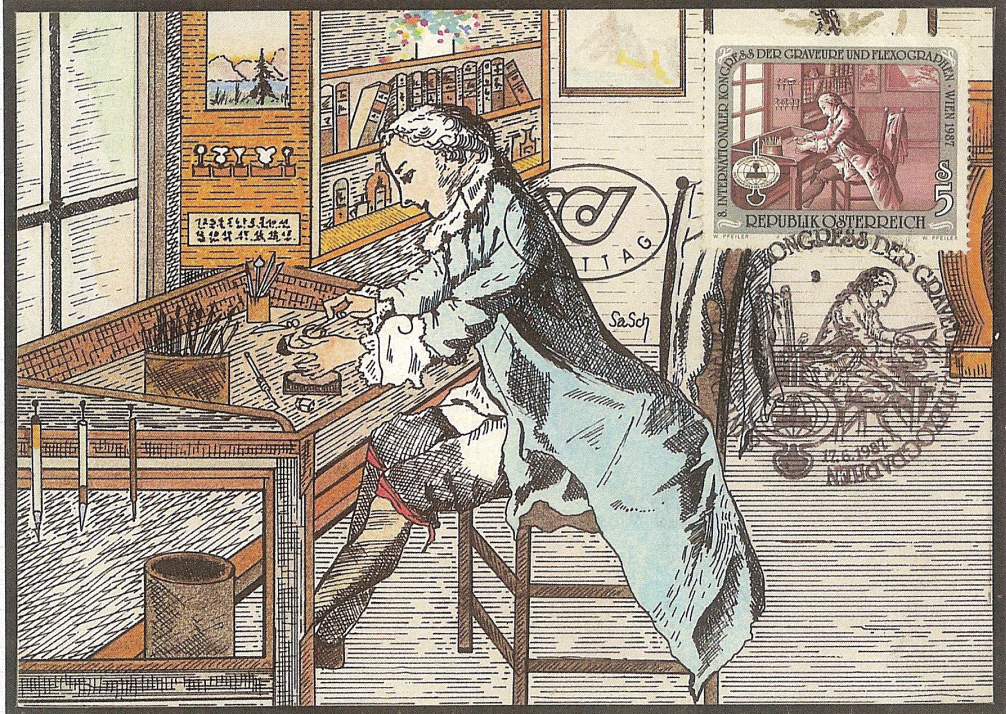
Polonya:
Gravür-Pul Yapımı için
Kullanılan alet. Burin.

Kartpostal:
Bu kartpostal,
Aziz Versan'dan
Mustafa K. Gençülgen'e
gönderilmiş.
Kartın ön yüzünde,
soğuk baskı ile
Aziz K. Versan yazılı.
Görsel ise gravür baskı
yapımında kullanılan
aletler.

Resim 7 Gravür-Pul yapımında kullanılan aletler, Şerif Antepli koleksiyonu

PUL YAPIMI

Norveç: Gravür çalışmaları. Avusturya: Gravür Kongresi nedeniyle çıkarılan pul ile ilgili Maksimum Kart.

Resim 8 Pul yapımını gösteren pullar, Şerif Antepli koleksiyonu

2.2. Teknik Açından Pul

Dantel:

Dantel bir pul için çok önemlidir. Aynı biçimde ve renkte iki pul arasındaki farkın ayırt edilmesinde önemli bir faktördür. Bir pul kataloğundaki dantel ölçüsüyle elinizde bulunan pulun dantel ölçüsünü, pul dantel ölçüm metresiyle ölçtüğümüzde elde ettiğimiz ölçü kataloğtakiyle birebirse, elimizdeki pul kataloğtaki pulun aynıdır. Dolayısıyla dantel ölçüsü bize pulun gerçekliğini yansıtmaktadır. Eğer ölçümümüz neticesinde katalogtan farklı bir veri edinirsek, bu bize pulun *erörlü* (hatalı) olduğunu gösterir.

Filigran :

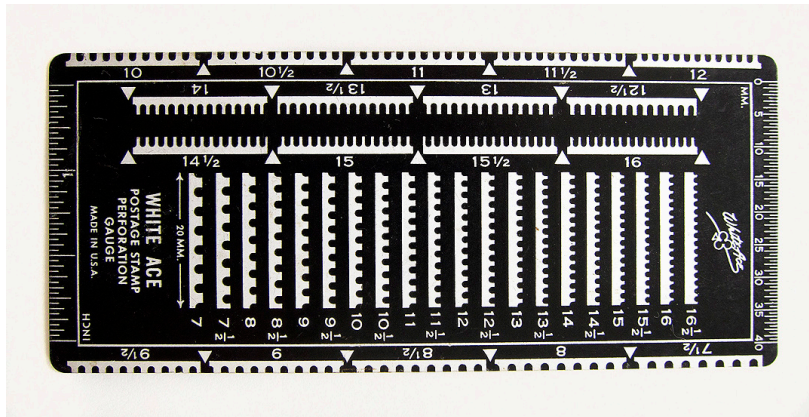
Kağıdı bir ışık kaynağına doğru tuttuğumuzda içerisinde beliren görüntüdür. Ülkemizdeki pullarda pek bulunmayan, diğer dünya ülkelerinde rastladığımız pul şeklidir. Filigran da dantel gibi iki pulu birbirinden ayırt etmeye yarayan bir unsurdur.

Zamk:

Zamk, pulun arkasında kağıda yapışması için tasarlanmış yapışkan bir zemindir. Bu zemin bazı pullarda renk farklılığına yol açmaktadır. Dantel ve filigranda olduğu gibi zamk da iki pulun aynı matbaada basılıp basılmadığını aralarındaki zamk tonu farkıyla ortaya çıkarmaktadır.

Erör:

Pul basımı posta idareleri tarafından yüksek denetim altında titiz bir süreçte takip edilmektedir. Buna rağmen çeşitli teknik nedenler ve gözden kaçma durumları olabilmektedir. Bu gibi durumlarda basılan pul, koleksiyonerlerin eline geçtiği zaman farkedilen hatadan ötürü o pul, erörlü (hatalı) olarak kabul edilir. Erörlü pulun değeri diğer pullara göre daha değerli ve nadir bulunan bir parçadır.

Resim 9 Amerikan dantel ölçüsü

2.3. Pul'da Renk ve Rengin Kullanımı:

İlk basılan Pul Penny Black siyah olmakla beraber hemen sonrasında kırmızıyı basılmıştır. İki pul da monokrom renklere sahiptir. Monokrom kullanım yakın döneme gelinceye kadar varlığını sürdürmüş hatta günümüzde de bir klasik olarak sürdürmektedir. Ancak birden fazla renkli pul basımı, baskı tekniklerinin gelişmesi ve ihtiyaçlara karşılık verebilir hale gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

Her rengin sembolik bir anlamı vardır. Pul'da seçilen renk rastgele seçilmiş bir renk ise o sıradan bir ihtiyaca yönelik üretilmiş, etkinlik alanı detaylı düşünülmeden oluşturulmuştur. Oysa bilinçli bir renk seçimi mesajı doğru aktarmayı sağlayacaktır.

Renklerin sembolik yorumlarını bir dizi halinde listeleyebiliriz. Ancak bunların tamamına bilimsel olarak kesinlik derecesinde yaklaşmamız pek mümkün gözükmemektedir. Kültürden kültüre değişen olgularla renkleri yorumlamamız, içinde bulunduğu ortama göre değerlendirmemiz gerekir.

Bugün pulları inceleyecek olursak onları biçimsel faktörlerinin haricinde renkleri açısından da dikkatli ve detaylı bir şekilde incelediğimizde anlatmak istediği mesajı vurgulayıp vurgulamadığı ortaya çıkacaktır. İyi bir pul, rengi doğru seçilmiş, tonlaması içeriğe göre uygun yapılmış bir puldur.

Tasarımcı renkleri kullanırken kültürel faktörleri gözardı etmeyerek evrensel ölçüde kabul görülebilirliğine uygun bir tasarım yapmalıdır. Tonal dengeyi kurarak başarılı bir tasarım gerçekleştirmelidir. Pul yüzey olarak küçük bir alana sahip olduğu için seçilen renkler aşırı soluk olmamalı ve ton değerlerinin çıplak gözle ayırdedilebilir bir nitelikte olması gerekir.

Resim 10 Pul yapım çalışmaları, FDC'deki damga, damga yapımını gösteriyor, Şerif Antepli koleksiyonu

2.4. Çeşitli Malzemelerden Pul Tasarım Örnekleri

Resim 11 Tahta Pul, İsviçre - 2004

Resim 12 Tahta Pul, İtalya, 2007

Resim 13 Mantar Pul, Portekiz , 2007

Resim 14 İpek Pul, Tayland

Resim 15 Kumaş Pul, İsviçre, 2000

Resim 16 Metal folyo üzerinde pul, Bolivya

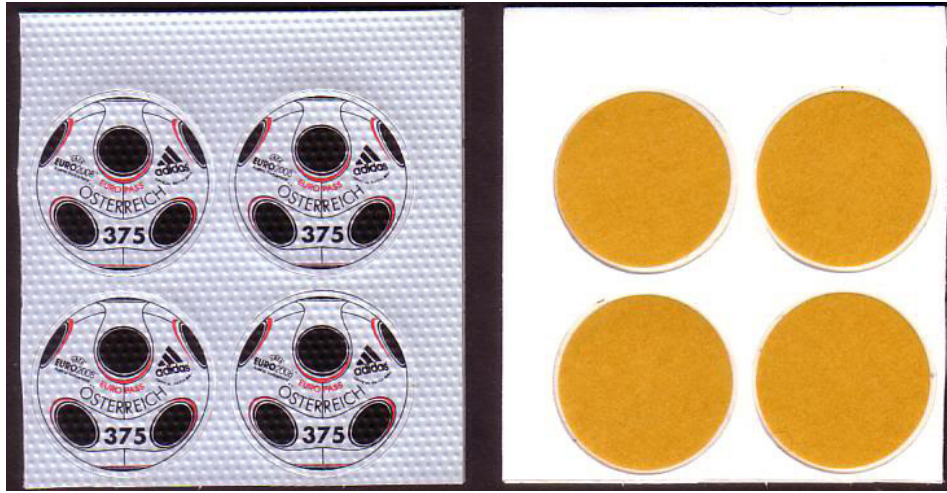
Resim 17 Plastik 3 boyutlu kabartma pul, Bhutan

Resim 18 Çikolata aromalı kağıda basılmış pul, Belçika, 2013

Resim 19 Okaliptus aromalı pul, İngiltere, 2001

Resim 20 Polimer malzeme üzerine pul, Avusturya, 2008

3.Bölüm. Pul Tasarımı ve Algı

3.1. Pul Tasarımı ve Algı

Pul gerek işlevsel gerekse sanatsal bakımdan incelendiğinde küçük bir imajın birçok içeriği izleyiciye aktardığını görürüz. Diğer sanat ürünlerinde olduğu gibi daha geniş bir anlatım sahasına sahip değildir. Bu onu hem kısıtlı hem de etkileyici kılar. Kısıtlı olması geniş bir anlatım sahasına sahip olmamasından kaynaklanır ancak odak ne kadar küçülürse algı da o noktada kuvvetlenir. Doğru bir tasarım sürecinden geçmiş puldaki sanatsal ürünün algılanması, ilgi alanı küçük olduğu için izleyiciyi hedefine doğrudan ulaştırmaktadır.

Pul üzerindeki görsel anlatım ve dile dikkat edilmesi gerekir. Gereksiz detaylar ve hedeflenen fikrin dışında kalan fazla veriler tasarımdan arındırılarak mesaj net aktarılacak böylece izleyici doğru bir algıya sevk edilmiş olacaktır. Ebetteki algının herkeste aynı sonucu doğurması beklenemez. Fakat burada değindiğim nokta kısıtlı anlatım sahalarında mesajın doğru tasarım sürecinden geçerek iletilmesidir.

Kısıtlı iki boyutlu yüzeyde algıyı asgari ölçüde sabitlemeye çalışmak gerekir. Tam bir kontrol yaşadığımız evrenin yasalarına göre mümkün değildir. Çünkü algı, içerisinde pek çok kontrol edilmeyen ve istem dışı tetikleyici unsurları barındırmaktadır.

Ernheim görme ve algı olayını açıklarken bahsettiğimiz yanıltıcı unsurlara değinmiştir; “Retinal izdüşümden elde edilen algı-verisi, en az bu izdüşüm kadar çarpılmıştır ve bu yanıltıcı algı hammadesi, gözlemcinin bilgisine dayanan çıkarımlar tarafından, olgulara uygun düşecek şekilde yorumlanır.”⁶

Bununla birlikte algı, gözlemcinin bilgisini oluşturan deneyim ve kazanımlar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu kazanımları aile, içinde bulunduğu toplum, sosyo-kültürel ve ekonomik etmenler ve buna bağlı olarak kişinin iç dünyası yapılandırmaktadır.

“Bir algı edimi, asla yalıtılmış değildir; geçmişte yapılmış ve bellekte yaşayan sayılamayacak kadar çok benzer edimden oluşan bir akışın en son evresidir sadece. Keza, geçmişin ürünleriyle birlikte depolanan ve bu ürünlerle karışan şimdiye ait deneyimler, gelecekte algılanacakları da önceden koşullandırır.”⁷

Bir resim veya açık olarak ifade edilen bir anlatım algıyı fazla çeşitlendirmeyebilir. Ancak şekilsel bir anlatım üzerinden gidildiği zaman, her bireyde farklı duygusal yorumlar doğurabilmektedir. Bu yorumlar yukarıda da bahsedildiği üzere kazanımlar neticesinde oluşmaktadır.

---

6 Rudolf Arnheim Görsel Düşünme, s.30

7 a.g.e., s.98

Resim 21 M.Vahdettin Toker

3.2. Pul'un Politik Önem Taşınması ve Propaganda Aracı Olarak Kullanılması

Robin Gates Elliot'a göre Pul propaganda için orta derecede bir önem taşımaktadır.⁸ Posta pulu devletin kontrolü altında olduğu için tasarım sürecine de doğrudan müdahale hakkına sahipti. Renk, tipografi ve biçimsel unsurlara etken olarak tasarım sürecini tekelden kontrol altında bulundurmaktaydı.

Özellikle II. Dünya Savaşı ve sonrasında pulun propaganda niteliği ciddi ölçüde farkedilmişti. Çünkü o dönemde en ucuz ve kitlelere iletimi bakımından en işlevsel reklam aracıydı. Sadece posta gönderisinin üzerindeki bir pul şartlar elverdiği ölçüde neredeyse bütün dünyayı dolaşıyordu.

Etkinlik sahası çok yaygın bir savaş olan II. Dünya Savaşı'na katılan veya katılmayan devletler, bir şekilde uluslararası gönderilen postaların üzerindeki bu mesaj'ın (pul) farkındaydı. Amaç direkt olarak veya dolaylı yoldan mesajı, içeriği açık ya da kapalı yöntemlerle bilince ve bilinçaltına yerleştirmek ve aktarımını sağlamaktı.

Yazılı haberleşmenin yaygın olduğu bu dönemlerde az bir maliyete dünyanın diğer bir ucuna gidecek gönderinin üzerinde bulunan bu küçük "afiş" kitlelere kendinden ve içerdiği mesajdan haberdar ettirmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Almanya'nın birçoğunu ele geçiren Sovyetler Birliği, propaganda yöntemi olarak pula "orta derecede reklam faaliyeti" misyonu yüklemiştir.

Savaşlar, kontrolsüz ve gittikçe sanayileşmenin neden olmaya başladığı toplumsal buhranlar ve bunalımlar pulun tasarım sürecini doğrudan etkilemiştir. Ancak ilk çıkışı itibarıyla pul, devlet kontrolü altında basıldığı için toplumsal hareketleri bu ilk zamanlarda temsil edemeyecektir. Sanatta Romantizm akımının başladığı dönemlerde tarih sahnesine çıkan pul, ilk dönemlerde klasik sanat anlayışını sürdürmüştür. Daha sonralarıysa romantizm akımının asıl unsuru olan güzellik yerine duygu ve ifadenin ön plana çıktığı çalışmalarını görmekteyiz.

Pulun ortaya çıkışını, içinde bulunduğu dönemdeki sanat akımının özelliklerini birebir bulundurduğunu söyleyemeyiz. Fakat ilk defa Kanada'da bir devlet başkanı ya da kraliyet mensubu dışında bir nesnenin pulu basılmıştır.* Bu geleneği ilk kıran pulun üzerinde, bir kunduz resmi bulunuyordu. İngiliz sömürgesi altında bulunan bir ülkenin böyle bir harekette bulunması İngiltereye bir mesaj niteliğindedir.

1851 yılında ilk defa Kanada'da ülkenin ekonomisi için çok büyük bir önem taşıyan Kunduz pula resmedildi. Bu hareketiyle Kanada bir geleneği kırmış ve ayrıca 1867 ve 1931 yılları arasında İngiltere'nin çıkardığı yasayla bağımsızlığını elde edeceğini düşündüğümüzde, sömürgeye karşı daha öncesinden bariz tepkisini bu yolla ortaya koymuştu.

Devletler propagandalarını sadece kraliyetleri veya önde gelen kişileriyle değil, buldukları bölgenin sosyo-kültürel, ekonomik ve coğrafi özelliklerini de pul sayesinde tanıtmış ve diğer ülkelere karşı artıları varsa ortaya koymuş oluyordu. Bu onlar

⁸ Bearing Philatelic Witness: Stamp Design in Post-Communist Eastern Europe and the Successor States to Soviet Union, 30 Eylül 2010

* bkz s.34 resim 22

için o günkü şartlarda kendilerinden bahsedilme açısından önemli bir olaydı. Pulun o dönemlerde böylesi önemli bir görevi başarıyla yerine getirdiğini araştırmalardan görmekteyiz.

Carlos Stotzer'in "Postage Stamps as Propaganda"⁹ adlı kitabında pulun propaganda gücüne değinmiş ve pul propagandasını 7'ye ayırmıştır.

1-Turist propagandası

2-Kültürel Propaganda

3-Ekonomik Propaganda

4-Dini Propaganda

5-Komünist Propaganda

6-Ulusalcı Propaganda

7-Çeşitli Politik Propaganda

Pulun propaganda açısından bu kadar kuvvetli bir etki uyandıracığı düşüncesi günümüz şartlarıyla düşünüldüğünde belki tam yerine oturmayacaktır. Fakat teknik imkânların günümüz kadar yaygın ve gelişmemiş olduğu dönemlerde kıtalar arası yolculuk yapan bu küçük afişleri araştırdığımızda birçok etkisini görmekteyiz.

Aynı kitapta Stotzer Doğu ve Batı bloğuna ayrılan Almanya'da Berlin'in doğusundan gelen mektupların Batı Berlin'de ciddi bir Sovyet Propagandasını pul üzerinden yürüttüğünü¹⁰ o dönemdeki gelen zarflar üzerinden açıklamıştır.

1840'da pulun ortaya çıkmasından 1. Dünya savaşına kadar olan süre pul için non-propagandistic period (propaganda dışı dönem, klasik dönem)¹¹ olarak kabul edilmektedir. Ancak bu dönemdeki pulları incelediğimizde tasarımda monarşik gücü, devlet otoritesini direkt olarak hissettirmek amacıyla bir devlet büyüğünün kralın ya da kraliçenin protresinin kullanıldığını görürüz. Herhangi bir slogan barındırmasa da başlı başına bir propaganda faaliyetine işaret etmektedir.

---

9 Carlos Stotzer, Postage Stamps as Propaganda, Public Affairs Press, Washington D.C., 1953)

10 a.g.e., S1

11 a.g.e., S2

Resim 22 Kanada pulu, 23 Nisan 1851

3.3 Dünyanın Çeşitli Ülekelerinde Çıkan Erken Dönem Pul Örnekleri

Yukarıda belirttiğim üzere klasik dönemdeki pullar propaganda dışı period olarak anılsa da monarşik gücü temsil eden niteliklerinden dolayı kendi içlerinde bir propaganda faaliyeti yürütmektedirler. Aşağıda benzer örnekleri görmek mümkündür.

Resim 23 1 cent *Benjamin Franklin*, A.B.D, 1851

Resim 24 8-1/2 Nova Scotia, 1860, Yeni İskoçya

Resim 25 Avusturya Pulu, *Kreuzer*, 1860

Resim 26 Malta Pulu, 1860

3.4. II. Dünya Savaşı Sırasında Çıkan Çeşitli Pul Örnekleri

Resim 27 II.Dünya Savaşı Nazi Alman Pulu

Resim 30 II.Dünya Savaşı Nazi Alman Pulu

Resim 28 II:Dünya Savaşı Polonya Pulu

Resim 29 II.Dünya Savaşı Amerikan Pulu

Resim 31 II.Dünya Savaşı Amerikan Pulu

3.5. Pul Tasarımında Dünya’da bir ilk olan Bhutan Pulları

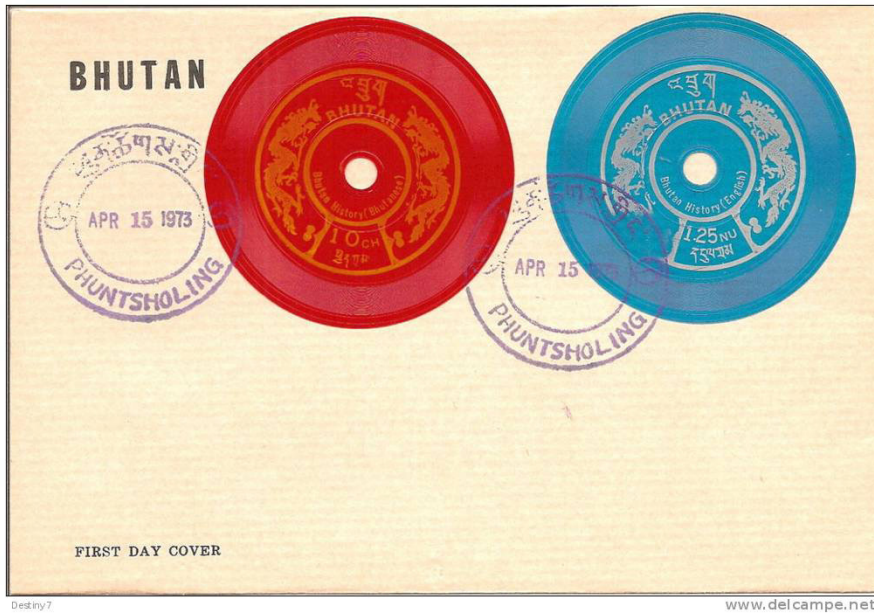
Batısında ve güneyinde Hindistan’ın, kuzeyindeyse Çin’in yer aldığı Güney Asya’da bir krallık.

Pullar standart biçimlerinin aksine birtakım değişikliklerle farklı formlarda da basılmıştır. Ancak bu formlar onları sadece görsellikte farklı kılmıştır. Bu bölümde bu farklılığın da ötesinde bir gelişmeye yer vermek istiyorum.

Güney Asya ülkelerinden biri olan Bhutan krallığı 1973 yılında dünyada bir ilk olarak çalınabilir, fonograf pul üreterek pul tarihinde bir ilke imza atmıştır. Üretilen bu pul, teknik olarak diğer pullara nazaran ebatça büyük, gramafon yardımıyla ve dönemin çalınabilir cihazlarında yürütülmesi için yuvarlak formda plak şeklinde tasarlanmıştır. Çelik folyo üzerine tasarlanan bu pulları Bhutan “konuşan Bhutan pulları” *Bhutan Talking Stamps* olarak adlandırmıştır.

Pul içerisinde Bhutan tarihi, ülkenin resmi marşı ve çeşitli folklorik şarkılar yer almaktadır. Bu ilginç buluş, pul tarihinde önemli bir yenilikçi hareketi temsil etmektedir. Pulun sadece görsellik üzerine olan alanını genişletip işitsel bir algı düzeyine de taşımış olup, hem bir ilke imza atmış hem de etkisini arttırmıştır.

Ayrıca Bhutan, fonograf pul geleneğini sürdürerek günümüzde Cd pullar da üretmektedir.

Resim 32 1973, Bhutan ilk fonografik çalınabilir pul ilk gün zarfı

Resim 33 Çeşitli ebat ve renklerde fonograf Bhutan pulları

Shown 1 of the 2 Air Mail stamps, actual size.

The
Government of
BHUTAN
announces

"Talking Stamp Issue"

The First Postage
stamps issued
in the world
that actually
Talk

PAYMENT METHOD:

In pounds sterling, U.S. dollars or the equivalent in German D.M., French Francs or other fully convertible funds. Payment by bank cheque, or certified personal cheque, or by bank transfer to our bankers: Royal Bank of Canada, Bay and Victoria, Nassau. Cash is sent at your risk.
100 Ch= Nu 1 which equals 1 rupee or U.S.A. 14¢.

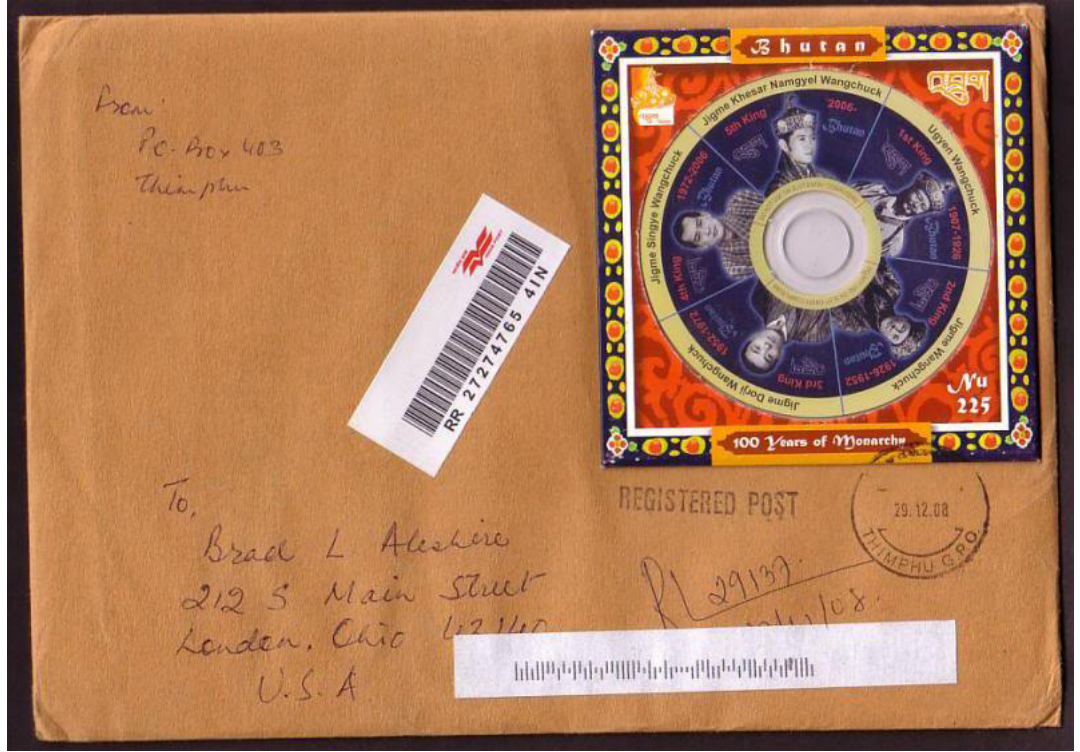
PLEASE NOTE:

The Bhutan Stamp Agency Ltd., is not a firm with facilities to handle philatelic requests or correspondence, or to process smaller orders. It is simply providing this service for the convenience of stamp dealers who need larger quantities.

THE PRICE OF THE STAMPS is the face value.

First Day Covers bearing the stamps have been sent to us by airmail and will be available on the day of issuance. There will be an additional cost of U.S.A. 25¢ per cover in addition to the face value of stamps.

Resim 34 Bhutan Fonografik (Çalınabilir) Pullar

Resim 35 Bhutan çalınabilir Cd pul

3.6. Koleksiyon Açısından Pul ve Tüketim Ekonomisine Katkısı

Koleksiyon, diğer adıyla toplama, insanoğlu için var olduğu andan itibaren bir ihtiyaçtır. Değer verdiği yanında bulunmasından hoşlandığı şeyleri toplamakta ve onlarla hoşnut olmaktadır. Tarih boyunca hemen her objenin çeşitli koleksiyon serüveni-ne tanık olabiliriz. Burada yüksek estetik değer taşıyan pulun koleksiyon ürünü olarak kullanılmasına kısaca yer vermek istiyorum.

Pulun tarih sahnesine ilk çıktığı dönemlerde bir koleksiyon ürünü olarak kullanılması pek mümkün gözükmemekteydi. Yaygınlaşmaya başlamasından itibaren insanlar zarfın üzerindeki bu küçük afişi (pul) biriktirmiş, özel pul defterlerinde saklamış ve hatta evlerinin duvarlarını kaplayacak kadar marjinal uygulamalar göstermişlerdir.

Pul koleksiyonculuğunun başlamasıyla birlikte pulun önemi daha çok artmış ve yaygınlık sahası genişlemeye başlamıştır. Özel seriler, anma pulları vb. pul çeşitleri, her seviyedeki koleksiyoncular için merak uyandırmıştır. Bu noktada pulun görsel değerinin yanı sıra, tüketim ekonomisine bir dönem içerisinde epey bir katkıda bulunduğunu görmekteyiz.

I. ve II.Dünya Savaşı esnası ve hemen sonrası grafik sanatları etkileyen önemli bir dönemdir. Tasarımcılar savaş öncesi hazırlıklarda ve savaş esnasında ülkeye ek gelir sağlamak amacıyla hemen her tüketim ürününe bir savaş sloganı tasarlamışlardır. Pul tasarımcıları bu dönemdeki tasarımlarında milli değerler ve duyguları kuvvetlendirecek pullar tasarlamışlar ve aynı zamanda ülkeye ciddi bir gelir kaynağının yolunu açmışlardır.

Amerikan hükümeti I. Dünya ve II. Dünya savaş fonlarına ciddi ölçüde katkı sağlayacak bir kampanya yürütmüş, ilk hedef kitle olarak çocukları seçmiştir. Amaç ülke içerisinde posta pulları satarak savaş bütçesine katkıda bulunmaktır. I. Dünya savaşı Amerika'nın savaşa sonra girmesine rağmen kendisine 30 milyar dolara mal olmuştur. Bunun 1 milyar dolarını hükümet, Savaş Yardım Pulları'ndan (W.S.S *War Save Stamps*) gelir elde etmiştir.

Amerika'nın yürüttüğü bu kampanyaların günümüzdeki karşılığı, medyanın yapmış olduğu kısa mesaj vb. kampanyalarına eş değerdir. Amerika'nın savaş harcamalarını maddi açıdan destekleyecek, ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir görevi pul üzerine yüklemesi, yaptığım araştırmada önemli bir noktaya işaret etmektedir. Bu nokta hem pulun tasarım açısından değerine ve hem de iletişim tasarımı ve iletişim açısından değerine değinmektedir.

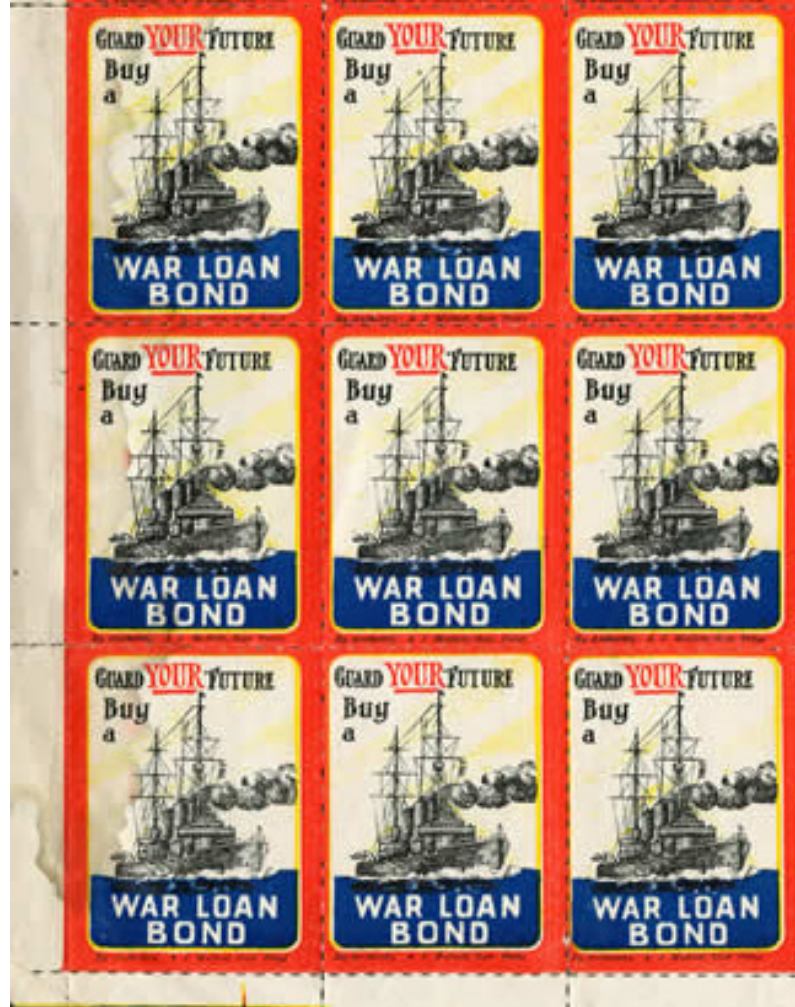

Resim 36 “Amerikan Kadınları Ülkenizi koruyun.
Savaş Yardım pulu Satın alın” W.S.S afiş
tasarım: Haskell Coffin

Amerikan Hazine Departmanı

Resim 37 *“Zaferini paylaş, Ülkeni koru, kendini koru, Savaş Yardım Pulu Satın al.”* W.S.S afiş

Resim 38 "Geleceğini güvence altına al Savaş tahvili al" W.S.S pul

Resim 39 W.S.S Pullarla oynanan savaş oyunu

3.7. Pul üzerine Günümüzde Yenilikçi uygulamalar

Akıllı Pul *Intelligent Stamp*

Bugüne gelinceye kadar pul, klasik evriminde tarz ve biçim olarak çok farklılık göstermemiştir. Elbette biçimsel ve tasarım açısından birtakım farklılıklar ve gelişmeler vardır ancak bu onu Bhutan Krallığı'nın 1973'te yayınladığı fonograf pulun dışında standart işlevinin dışına çıkartmamıştır.

İngiltere Kraliyet Posta'sı 21. yy.'da gelişen ve değişen teknolojiyi takip ederek akıllı pul uygulamasını başlattı. Uygulamaya göre gönderinin üzerindeki pulda bugünün akıllı telefonlarının ve cihazlarının okuyacağı bir kod bulunmakta. Pulun üzerine gelinip cihaz okutulduğunda pul içeriği, video ve çeşitli çoklu medya özellikleriyle izlenebilecektir.

Bu gelişme sayesinde günümüzde eskisi kadar kullanılmayan pulun cazip hale getirilmesi, görselliği zenginleştirilerek yaygınlığının artması hedeflenmektedir.

Yapılan bu yenilikçi çalışma bize pulun hala önemini yitirmediğini, böylesi kültürel bir misarın diğer nesillere çağdaş aktarımını sağladığını göstermektedir.

Resim 40 *Intelligent Stamp*, Akıllı pul

3.8. Röportaj: Şerif Antepli'yle Pul Tasarımı, İletişim ve Politik Önemi Hakkında Yaptığım 15.05.2013 Tarihli Röportaj

Şerif Antepli, 6 Haziran 1948 İzmir. Koleksiyoner, Pul koleksiyoncusu. Filateli'de iletişim adlı kişisel pul sergisiyle dünyanın ilk iletişim sergisini açmıştır.

Şerif Antepli:

2 sene evvel Filateli'de iletişim adlı bir sergi açtım. Filateli'de İletişim sergimde iletişimin nereden başlayıp nereye kadar uzandığını pullarla anlattım. İletişim ilk çağlardaki mağara resimlerinden başlıyor. Yani bunların tefsirleri çok: Ya birbirlerine haber veriyorlar, ya uyarıyorlar ya da geleceğe yazıyorlar o resimleri. Uydu haberleşmesi de bir iletişim. Gözünün önüne spektrumu getir! Nereden, nereye ulaşıyor iletişim. El sıkışmak da bir iletişim, göz göze bakmak da bir iletişim, bağırıp çağırmak da bir iletişim, pul da bir iletişim. İşte iletişim spektrumu içerisinde pul çok önemli bir yer tutuyor. Aşağı yukarı 200 seneye yaklaşmış dönemde milyonlarca insanın hobisi olmuş, milyonlarca insan tarafından elden geçmiş, ya mektup atmış ya da görmüş, dolayısıyla çok önemli bir kağıt parçacığı ama insanlara çok büyük bilgiler veren bir mesaj.

Ben pul toplayanlara ve toplayıcılara şunu söylüyorum:

-Her pul bir ansiklopedi maddesidir. Pulu alıp bakmak değil pulu incelemek lazım. Pulun üzerindeki resim neyi anlatıyor? Dolayısıyla bunu bir kültür objesi olarak değerlendirmek lazım.

Vahdettin Toker:

Pul Tasarımı sizce nasıl olmalıdır?

Şerif Antepli:

Pul ilk defa 1840 yılında ortaya çıkıyor. Pulların üzerinde mutlaka bir mesaj olmasi lazım. Şimdi ilk pulda Kraliçe Viktorya'nın portresi bulunuyor. Ondan birkaç sene sonra her ülke kendi pullarını yapmaya başlıyor. Ve pullarını yaparlarken kendi yöneticilerinin krallarının portrelerini koymaya başlıyorlar. Peki pul üzerinde ne olması lazım? Pul bir mesaj götürdüğü için kendi krallarının ve yöneticilerinin resimlerini pullarına koyarak giden kişide yani yurt dışına veya başka yerlere giderken onları hem onure etmek hem tanıtmak gayesiyle kullanılıyor.

Pulun üzerinde ne olması gerekir tasarımının nasıl olması gerekir dediniz değil mi?

Pul iletişimin çok önemli bir noktası olduğu için, insanların bilgi edinmesini sağlayacak kağıt parçalarıdır. Örnek olarak kraliçe Viktorya'dan başladık. Ondan sonra ülkeler kendilerini ilgilendiren konularda pullar basarak bir nevi halkla ilişkiler yapıyorlar. Ülkelerinde yaşayan hayvanları koyuyorlar, ülkelerinin ünlü devlet adamlarını, ülkelerinin ünlü anıtlarını, şehirlerini, ülkelerinde yetişen bitkileri koyuyorlar. Dolayısıyla pulun üzerinde olması gerekeni onlar 100 sene evvel keşfetmişler ve bir halka ilişkiler mesajı olarak düşünmüşler ve neticede kendi kurumlarına bir gelir sağlanmıştır aynı zamanda. Bu mesaj geleceğe yönelik bir bilgi akışını sağlamıştır.

Vahdettin Toker:

Pulun politik önem taşınması ve propaganda değeri hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Şerif Antepli:

Pul bir propaganda malzemesidir. Tarihi anlatır pul. Yani şimdi Türk pullarına baktığımız zaman, Osmanlı padişahlarının döneminde, padişahların son dönemleri tabii ki, fotoğraflarını, resimlerini görüyoruz. Daha sonra iktidara gelen çeşitli devlet adamlarımızın, Cumhurbaşkanlarının portreleri yer almıştır. Pulu basan o zamanda da şimdi olduğu gibi bir devlet kurumu. Dolayısıyla bir devlet kurumu kendi devlet adamlarının portrelerini pula basarak propaganda faaliyeti yürütmektedir. Böylece hem görsel olarak yaygınlaşması sağlanıyor hem de geleceğe taşınmış oluyor. Bir de pul basan kurumlar pul koleksiyonculuğunun olduğunu biliyorlar. Dolayısıyla bu pullar dünyadaki koleksiyonerlerin ellerine geçtiğinde ülkelerinde bir propagandası olmuş oluyor.

Vahdettin Toker:

Amerika'nın I. ve II. Dünya savaşı öncesinde ve esnasında yürüttüğü "Savaş Yardım Pulları" (War Save Stamps) kampanyalarını pula yüklenen bu politik mesajı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şerif Antepli:

Tabiki çeşitli başlıklar altında pullar çıkıyor. Savaş yardım pulları çıkıyor Kızılay pulları çıkıyor. Mesela Türkiye'de Çocuk esirgeme pulları çıktı. Türk hava kurumu pulları çıktı, savunmayla ilgili pullar çıktı, Kızılay pulları çıktı. Bunlar normalde mektupların yanına yapıştırılarak gidiyordu. Mesela o zaman diyelim ki bir pul 10 kuruş, bir de Kızılay pulu 1 kuruş. Kızılaya katkı olsun diye onları ekliyorlardı. Amerikan savaş yardım pulları da aynı bu pullar gibi satışından destek gelmesi içindi. Daha sonraki yıllarda bir çok ülke yapıyor bu tarz uygulamaları. Biz de yapıyoruz. Sonrasında artılı pullar çıkmaya başladı. Belirli bir yıl için aşağı yukarı 40 sene evvel Kızılay pullarından, Türk hava kurumu pullarından vazgeçtiler. 50+5 gibi mesela +5 o kuruma (yardım yapılacak kuruma) gidiyordu. Böylece ayrı bir pul basılmıyor yardım o kuruma gidiyordu. Artılı pulun esprisi odur. Senede iki defa çıkmaktadır, görmüşsünüzdür. Bu sistem yurt dışında da uygulanıyor. Hem daha zapta rapta almış oluyor yıl içinde çıkan pulları koleksiyonerler açısından, hem de maliyeti düşük oluyor. Ayrı ayrı pul basılacağına artı değerli pul basılarak bir gelir sağlanmış oluyor.

Vahdettin Toker:

Böylelikle tüketim ekonomisine bir katkısı sağlanmış oluyor. Amerika'nın I. Dünya savaşına girmesiyle 30 milyar dolar savaş için harcamada bulunuyor. Bunun 1 milyar dolarını Savaş Yardım Pulları'ndan elde ediyor. Bu sizce de çok ciddi bir rakam değil mi aynı zamanda pula böyle bir misyonun da yüklenmesi çok önemli değil mi?

Şerif Antepli:

Tabiki. Bunu hem sarf değeri olarak değerlendirebiliriz hem de dünya da en çok koleksiyonculuğun olduğu bir ülke Amerika. İnsanlar sadece onu mektuplara yapıştırmak için almıyorlar, albümlerine, koleksiyonlarına koyuyorlar. Dolayısıyla da sarfiyat olmuş oluyor.

Vahdettin Toker:

Koleksiyonculuktan ve kültürel bir öge olarak koleksiyon kültüründen bahsedebilir misiniz?

Şerif Antepli:

Şimdi koleksiyon yapmak bir kültür işidir. Sizin eğer koleksiyonculuğa merakınız yoksa ben size bir kere öneririm ama dayatamam. Bu biraz genlerde olan bir şey. Bu biraz aileden veya çevreden alınan bir özellik ve ilgiyle oluyor. Yani bir insanı zorla koleksiyoner yapamazsınız. Koleksiyon bir kültür işi, insanın geçmişi öğrenerek birtakım objelerle kendi bilgilerini arttırmaya yarıyor. Yani pul toplarken hem geçmişteki pulları hem günümüzdeki pulları incelemek insanın kültür hayatına bir katkı sağlamış oluyor. Örneğin Bethoven'in bir pulunu gören insan "ya kim bu adam!" diye yola çıkarak eğer merakı varsa Bethoven'ı inceleyecektir. 12 sene evvel Türkiye koleksiyonculuğunun tanınması ve gelişmesi için koleksiyon dergisini çıkarmaya başladım. 11 sene evvel de koleksiyon kulüp diye bir kulüp kurdum. Türkiye'nin en iyi koleksiyonerleriyle Türkiye'de koleksiyon kültürünü yaygınlaştırmaya çalışıyorum sergilerle. Epey de yol aldık. Koleksiyon, bir koleksiyon parçasını alıp bir kenara koymak demek değildir. 10 tane vazo alırım, bir tane ertesi gün alırım, 1 ay sonra ikinciyi alırım. Bir kenara koymak değildir koleksiyon. O vazunun neden yapıldığını, hangi dönemi işaret ettiği vb. birtakım özelliklerini araştırırım ben koleksiyon yaparken. Pul da öyle. Neyle ilgili? Niçin çıkartılmış? Dolayısıyla bunları incelediğimiz zaman gerçek koleksiyoner olmuş oluyorsunuz. Ve kültür birikiminiz artıyor. Bunun için illa zengin olmaya da lüzum yok. Çok küçük harçlıklarla damgalı pullarla başlanır ama insanın hayatı tek düze değildir. Zaman içerisinde ekonomik gelişmeler olur, benimsiyorsa devam eder, benimsemiyorsa zaten ya bir akrabasına verecektir, ya birine verecektir veya satacaktır. Dolayısıyla koleksiyon bir kültürdür. Önce kişinin, sonra ailesinin, sonra çevresinin, sonra ülkesinin gelişimine katkıda bulunur. Ne yazık ki Avrupa'da en az koleksiyon yapan ülkeyiz.

Vahdettin Toker:

Pul üzerine yazılmış eser ve kaynak noktasında çok az ülkemiz.

Şerif Antepli:

Tabi öyle malesef. Şimdi 10 senedir internetten yararlanıyoruz genel olarak. Ondan evvel pulla ilgili veya koleksiyonculukla ilgili diyeyim daha geniş tutayım ve örneklendireyim:

Fransa’da 15 günde bir çıkan koleksiyonculuk üzerine bir dergi vardı. Türkiye’de o yıllarda hiçbir şey yoktu. Daha sonra ben ancak 3 ayda 1 çıkan koleksiyon dergisini çıkartabildim. Ve zoraki gitti. Maalesef böyle. Bu arz talep meselesi.

Koleksiyon kültürüne insanlar şüpheyle bakarlar zengin işi derler. Ben koleksiyon meraklısı gençlere “param yok koleksiyon yapamıyorum” dediklerinde şunu diyorum; Git bir parka, her ağaçtan bir yaprak topla, onları defterinin arasına koy. İşte al sana koleksiyon. Ama o yaprağı koyarken onun botanik bilgilerini de yanına ekle ve geleceğe taşı onu. Belki yarın öbür gün o nesil o yapraklar olmayacak. Bunun için paraya ihtiyaç yok. Gazetelerin kúpürlerini kes. Bu da bir koleksiyon. Önemli olan istek ve bunları toplarken de kültürün artmasını sağlamak. Koleksiyonculuğu ben bir hayat felsefesi olarak değerlendiriyorum. İnsanlara bilgiyi aktarmazsam koleksiyonculuğum sadece bana kalır. Ama gençlere, öğrenmek isteyenlere, herkese bir şeyler aktarmalıyım ki bu misyonumu yerine getirmiş olayım.

Vahdettin Toker:

Günümüzde ve yakın gelecekte pulu nasıl değerlendiriyorsunuz? Örneğin İngiliz Kraliyet Posta Kurumu akıllı pul uygulamasını başlattı. Yine Avrupa’da Çikolata ile tatlandırılmış pul çıkartıldı. Pulun hayatiyetini korumasına dair bu vb. yenilikler hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Şerif Antepli:

Elektronik postanın ortaya çıkmasıyla pul bir dönem için duraklama yaşadı. Ama pul koleksiyonerliği yine de dünyada en çok toplanan koleksiyon çeşididir. Durdurulamıyor. Neden? Çünkü posta idarelerinin en önemli gelir kaynağı. Ama bunu teşvik etmek içinde dediğiniz gibi çok değişik pullar yapmaya başladılar. Tahtaya basılan pullar var, ipeğe, beze basılan pullar var. Çikolatayla tatlandırılmış pullar var, 3 boyutlu pullar var. Bütün bu çalışmalarla pulculuğu sevdirmeye çalışıyorlar. Posta idarelerinin en büyük hedefi çocuklardır. Çocukları harekete geçirerek onların hoşuna giden resimler, çizgiler, çizgi kahramanlar koyarak pulu sevmelerini sağlıyorlar. Amerika’da çıkan bir çok çizgi filmin, animasyonun pulları yapılıyor. Bence pul ölmez. Ölmez, çünkü geçmişten gelen bir değerdir. Herkesin birçok insanın evinde pullar vardır. İnsanlar hayatının belirli zamanlarında pula ilgi duyarlar, alırlar. Önemli olan pulu bilinçli olarak toplamak. Şimdi girersin pulcu dükkanına. Bu anlamda pulcu dükkanı pek kalmadı internette satışları var. Kelebek pulu ne kadar güzel alayım ders”in. Orada ünlü bir şarkıcının pulu vardır onu alayım dersin. Pul toplamak öyle olmaz. Bunu da hemen iki cümlede belirtmek istiyorum. Eğer kişi pul koleksiyoncusu olacaksa bunu belirli sistemler içerisinde yapması lazım. Yarın bir gün çeşitli nedenlerle o koleksiyonu elinden çıkarmak isterse bir değeri olmalı. Pul toplamaya karar veren kişiye biz hep şunu öneririz. İnsanın doğum yılını milad olarak alırız. O yıldan günümüze kadar gelen pulları öncelikli olarak toplamasını isteriz. Mesela 1986’dan bu zamana kadar değilde bugün başlarsın, ekonominin el verdiği ölçüde o yıla kadar gidersin. Ama o yıl çıkan bütün pulları toplaman lazım. Veya bir hobin vardır. İletişim mesela. Gazeteye ilgili pullar toplarsın dünyada çıkan. Bir konu belirleyip onun araştırmasını yapman gerekir. Çünkü gazete ile ilgili pullar biriktirmeye başlarsan, hem gazetecilerin resimlerinin olduğu pullar hem de gazete resimlerinin olduğu pullara rastlarsın. Dolayısıyla ya bir tema üzerine gidilir ya da- biz geleneksel diyoruz- ülkenin belirli yıllarından itibaren çıkan pulları toplarsın. İşte bu koleksiyon oluyor. Yoksa pul almak değil pulu bilinçli toplamaktır koleksiyon.

SONUÇ

Çalışmanın Türkiye’de pul hakkında yapılan araştırmaların azlığından ötürü, algısal, işlevsel, sanatsal, propaganda ve tüketim ekonomisine değinen noktalarıyla literatüre bir katkı sağlayacağı kanaatindeyim.

Genel olarak kısıtlı iki boyutlu yüzeyle yapılan tasarımların etkileyici olması için, bir pulun ne gibi süreçlerden geçmesi gerektiği, tasarımcının hangi unsurlara dikkat etmesi gerektiği ele alınmıştır. Yerli yabancı çeşitli pul görselleriyle konu zenginleştirilmiş, tarih sahnesinde ilk çıktığı andan itibaren günümüzde kullanımına, ileriye yönelik yenilikçi hareketlere değinilmiştir. Mevcut yerli literatürde pek rastlamadığımız propaganda niteliği ve tüketim toplumuna olan etkisi sanatsal ve işlevsel unsurlar ve diğer unsurlarla birlikte işlenmiştir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

GÜNER, Tarık, *Bir Pulun Hikayesi*, Ankara Filatelist Kulübü, 1971

ERNHEIM, Rudolf, Görsel Düşünme, Metis Yayınları,

ELLIOT, Robin Gates, *Bearing Philatelic Witness: Stamp Design in Post-Communist Eastern Europe and the Successor States to Soviet Union*, 2010
Winton M.Blount Postal History Symposium Smithsonian National Museum Washington, DC , 30,09,2010

STOETZER, Carlos, *Postage Stamps as Propaganda*, Public Affairs Press, Washington DC, 1953

RESİMLER

Resim 1 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/36/Penny_black.jpg
(Erişim 29.05.2013)

Resim 2 http://news.bbcimg.co.uk/media/images/49052000/jpg/_49052170_0146.jpg
(Erişim 29.05.2013)

Resim 3 <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Tughra1863.jpg>
(Erişim 29.05.2013)

Resim 4 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Turkey_607.jpg
(Erişim 29.05.2013)

Resim 5 Atatürk'ün doğumunun 100.yılı pulları ve ilk gün zarfı, Murat Toker koleksiyonu

Resim 6 1968 yılı çeşitli pullardan örnekler, Murat Toker koleksiyonu

Resim 7 Gravür-Pul yapımında kullanılan aletler, Şerif Antepli koleksiyonu

Resim 8 Pul yapımını gösteren pullar, Şerif Antepli koleksiyonu

Resim 9 <http://melissaeastondesign.com/blog/wp-content/uploads/2011/05/Stamp-PerforationGuide.jpg> (Erişim 29.05.2013)

Resim 10 Pul yapım çalışmaları, FDC'deki damga, damga yapımını gösteriyor, Şerif Antepli Koleksiyonu

Resim 11 <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256> (Erişim 29.05.2013)

- Resim 12** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 13** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 14** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256> (Erişim 29.05.2013)
- Resim 15** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 16** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 17** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 18** http://news.bbcimg.co.uk/media/images/65785000/jpg/_65785879_65785878.jpg (Erişim 29.05.2013)
- Resim 19** <http://sbioak.org/AMAZING%20THINGS/New%20jokes/Unique%20&%20Special%20Postage%20Stamps%20-%20FunOnTheNet.htm>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 20** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 21** Pul tasarımı, M.Vahdettin Toker
- Resim 22** <http://www.theepochtimes.com/n2/canada/queens-stamps-museum-civilization-18898.html> (Erişim 29.05.2013)
- Resim 23** <http://www.1847usa.com/1851identifier.htm> (Erişim 29.05.2013)
- Resim 24** <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fa/NSwik-stamp8c1860.jpg> (Erişim 29.05.2013)
- Resim 25** https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stamp_Austria_1860_3kr.jpg
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 26** <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/33/Malta1860.jpg>
(Erişim 29.05.2013)

- Resim 27** http://www.talismancoins.com/catalog/Junkers_Ju_87_Stuka_Postage_Stamp.jpg (Erişim 03.06.2013)
- Resim 28** http://www.electronicmuseum.ca/Poland-WW2/ethnic_minorities_occupation/emo_pictures/emo_front.gif (Erişim 03.06.2013)
- Resim 29** <http://newtonfamilyreunion.blogspot.com/2011/07/1945-fifteenth-reunion-of-newton-family.html> (Erişim 03.06.2013)
- Resim 30** [http://stampstock.com/images/germany_0484_1\[1\].jpg](http://stampstock.com/images/germany_0484_1[1].jpg) (Erişim 03.06.2013)
- Resim 31** <http://newtonfamilyreunion.blogspot.com/2011/07/1945-fifteenth-reunion-of-newton-family.html> (Erişim 03.06.2013)
- Resim 32** http://images-01.delcampe-static.net/img_large/auction/000/148/457/493_001.jpg?v=1 (Erişim 29.05.2013)
- Resim 33** http://www.creativeroots.org/wp-content/uploads/2009/08/bhutan_stamps3.gif (Erişim 29.05.2013)
- Resim 34** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=9&t=1570&start=0>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 35** <http://www.stampboards.com/viewtopic.php?f=17&t=28256> (Erişim 29.05.2013)
- Resim 36** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d1/%22Joan_of_Arc_Saved_France._Women_of_America._Save_Your_Country._Buy_War_Savings_Stamps._W.S.S._War_Saving_Stamps..._-_NARA_-_512620.jpg (Erişim 29.05.2013)
- Resim 37** <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc435/small/>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 38** <http://www.warmuseum.ca/cwm/exhibitions/guerre/photos/565/e-19860131-105.jpg> (Erişim 29.05.2013)
- Resim 39** <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc566/small/>
(Erişim 29.05.2013)
- Resim 40** <http://cdn-static.cnet.co.uk/i/c/blg/cat/mobiles/royalmail.jpg>
(Erişim 29.05.2013)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: M.Vahdettin TOKER
DOĞUM YERİ VE TARİHİ: İstanbul. 20.01.1986
MEDENİ HALİ: Bekar
E-MAIL: vahdettintoker@gmail.com
ADRES : Ata2 Sitesi Salkım Söğüt Çıkmaı no:2/1
Üsküdar/İstanbul
TELEFON: 0216 486 22 20 - 0554 278 11 44

EĞİTİM DURUMU

İstanbul Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü - 2009

YABANCI DİL

İngilizce- Arapça